

Θεωροῦμεν ἐπομένως καλὸν νὰ ἐφελκύσωμεν τὴν προσοχὴν τῶν ἔνδιαφερομένων, ὅπως μεθέξωσι τῶν καλῶν, ἀτινα ἐπαγγέλλεται ἡ σύστασις τῆς προκειμένης ἐταιρίας. Πρὸ πάντων δὲ νομίζομεν, ὅτι ἐκ τῶν παρ’ ἡμῖν σοφῶν ὅσοι ἐνασχολοῦνται εἰς τὴν ζωολογίαν καὶ εἰς τὴν θοτανικήν καὶ ὅσοι ἀξιούσιν, ὅτι εἶναι οἱ ἄριστοι τῶν γεωπόνων, δφείλουσι νὰ γίνωσι μέλη τῆς ἐταιρίας ταύτης, ὅπως κατασταθῶσιν ἐπωφελεῖς εἰς τὴν Ἑλληνικὴν κοινωνίαν γνωστοποιοῦντες αὐτῇ τὰς ἐκάστοτε προόδους τῆς ἐντομολογίας καὶ πρὸ πάντων τὰ ἀνακαλυπτόμενα μέσα καὶ μεθόδους πρὸς καταστροφὴν τῶν θλαπτικῶν ἐντόμων. Ἡ ἐπιστήμη θέλει κατασταθῆ εὐλογητὴ, ὅταν ἀποβῆ εὔεργετικὴ εἰς τὴν δεινοπαθοῦσαν ἀνθρωπότητα.

Κ. ΦΩΣΤΗΡΟΠΟΥΛΟΣ.

Περὶ ἀποξηράνσεως τῆς Κωπαΐδος δι' Ἑλληνικῆς
εὐεργετῆρης ἀποτελεσμάτων
Ἐταιρίας.

Πρῶτοι ἡμεῖς ἀνακινήσαντες τὸ περὶ ἀποξηράνσεως τῆς Κωπαΐδος ζήτημα δι' Ἑλληνικῆς ἐταιρίας, χαίρομεν διότι καὶ ὁ Κύριος Παπαγεωργίου Μηχανικὸς, σπουδάσας ἐπὶ πολλὰ ἔτη τὸ ζήτημα τοῦτο, ἐδημοσίευσεν ἐσχάτως πολύτιμον περὶ αὐτοῦ πραγματείαν, ἐξ ἣς ἀποσπώμεν τὰ ἀκόλουθα τεμάχια.

«Ἐξελθὼν περὶ τὰ τέλη τοῦ 1851 τῆς Στρατιωτικῆς σχολῆς, ὅπου τὸ μὲν περὶ ποταμῶν μάθημα εἶχον ἀκροασθῆ παρὰ τοῦ πολυτέμου καθ ὅλα λοχαγοῦ κ. Δ. Σκαλιστήρη, τὸ δὲ τῆς ὑδραυλικῆς παρὰ τοῦ πολυμαθοῦς κ. Ἡπίου, ἐτέθην ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ πρώτου διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ὁδῶν καὶ ὑδραγωγίων τῶν Ἀθηνῶν, μετ’ οὐ πολὺ δὲ τοῦ Δάσιωνος τῆς Ἀρκαδίας ἐγκαταλείψαντος τὴν κοίτην τοῦ καὶ τῆς διαλειπούσης πηγῆς τῶν Τριμερίων τοῦ Ἀργου; ἀναρρέεσσας, διετάχθην, ὡς ὁ μᾶλλον πλησίον ἐδρεύων τότε (διέτριβον εἰς Αἰγιαλεῖαν χάριν ὑπηρεσίας), νὰ ἐπισκεψιῶ τὰς ἄνω ὑδραυλικὰς ἐργασίας καὶ γνωμοδοτήσω πρὸς πρόληψιν τῶν καταστρεψῶν.

«Ο καὶ τότε διευθύνων τὸ τμῆμα τῶν δημοσίων ἔργων τρίων συνταγματάρχης κ. Ε. Μανιατάκης, ἐξαριθμεῖσας, φαίνεται

ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ ἀπειρῷ καλωσύνῃ του, εἰς τὰς ἐκθέσεις μου διὰ τὰς μυησθείσκες ὑδραυλικὰς ἔργασίας, τάσιν τινα διὰ τὰ ὑδραυλικὰ ἔργα, ἢ θεωρήσας με ἵσως ἔνεκα τῆς τότε εὐρωστίας καὶ ἡλικίας μου ὡς δυνάμενον, φεῦ, ν' ἀνθέξω εἰς τὰς ιοβόλους ἀναθυμιάσγες τῆς Κωπαΐδος, ἐξ ὧν τὰ πάνδεινα εἶχεν ὑποπτῇ ὁ ἔκει πρὸ μηνῶν τινων διευθύνων τὴν διευθέτησιν καὶ δέσμευσιν τῶν βιωτικῶν ποταμῶν κ. Σκαλιστήρης, μὲ προώρισεν ὡς ἀντικαταστάτην τοῦ κ. Σκαλιστήρη, μέλλοντος μάλιστα νὰ μεταβῇ τότε εἰς Μασσαλίαν χάριν τῆς γεφύρας τῆς Χαλκίδος.

»Ἀλλ' ἐτειδὴ μόνον τὰ τῆς θεωρίας εἶχον μυηθῆ, περὶ δὲ τῶν κατασκευῶν (constructions), τῶν πραγμάτων τούτεστιν, ἥμην ἐν ἀγνοίᾳ, ἐδέησε νὰ μεταθῶσι πρὸς τοῦτο ἐπὶ τόπου ὅ, τε κ. Μανιατάκης καὶ ὁ κ. Σκαλιστήρης, ὅπως αἱ ἔργασίαι ἐπὶ παρούσιᾳ αὐτῶν ἀρχίσωσι καὶ ἐπομένως διδαχθῶ κακγώ. Ἐκκινήσαντες λοιπὸν περὶ τὴν 20 Σεπτεμβρίου 1852 ἐξ Ἀθηνῶν καὶ συνταξειδεύοντες μετά τινος Γάλλου μηχανικοῦ, ὅστις ἐντολὴν ἢ ἐπιθυμίαν εἶχε νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν Κωπαΐδα, μετέβημεν κατ' ἀρχὰς εἰς τὰς κατακύρωσις. Τότε πρώτην φορὰν εἶδον τὴν Κωπαΐδα, ἡτις ἦτο ὡς θάλασσα καὶ μάλιστα ἡχθεσσα, ἀν δὲ καλαμοί τινες λίαν σποράδην κείμενοι δὲν ὑπῆρχον, ὡς καὶ ζώνη τις ῥοῆς τοῦ Κηφισσοῦ, ὅστις τότε εἶχεν ὡς κοίτην φαινομένην τὰ λιμνάζοντα ὄδατα, θεῖαις θά ἐνθυμίζον διτι ἔβλεπον ἐνα τῶν περιοριζομένων ἐκ δράχων ὠραίων κόλπων μας. Αἱ Κῶπαι παρίστανον ὅ τι τὰ τῆς Δωρίδος χωρία ἐκ τοῦ Αἰγαίου θεώμενα, αἱ δὲ μὴ δραχωδεῖς ἀκταὶ τῆς Κωπαΐδος, πλήρης χαινουστῶν, δργκωδῶν καὶ ἀηδῶν κατά τε τὴν ὅψιν καὶ γεῦσιν ἀχυνθάδων, ζωσῶν καὶ μὴ, ἐξέπεμπον ὄσμήν, ἡτις μοὶ ἐλεγεν· «Ἐγώ εἰμι ὁ πυρεός, καλῶς ἥλθες». Τοιαύτην τότε παρίστη θέαν τὸ Ἀθαμάντιον πεδίον. Ἐν τούτοις μεταβάντες εἰς τὴν πρώτην κατάπτωσιν τῆς μεγάλης κατακύρωσις, εἶδομεν τὰ ὄδατα τοῦ Κηφισσοῦ εἰσρέοντα εἰς τὸ ζέρεθρον διά τινων χαραγῶν· ἐν ᾧ δὲ οἱ ἀλλοὶ ἐργάτηισαν ὡς σκηνικοί εἰς τὰς ἐπιστημονικὰς ἐρεύνας, ὁ ἰδικός μου ὄφθελμός, ὁ τοῦ ἐφήβου (jaïnesse et gaieté sont deux soeurs), ὅμιος περιστερᾶς ἀγρίας ἄνωθεν τῆς καταπτώσεως εἴδεν οὐταμένης, καὶ δὲν ἤργησα ν' ἀνακαλύψω καὶ τὰς φωλεάς των, δι' ὧν ἔνεκα καὶ τῶν λιθοβολημάτων ἀπολέσας τοὺς συντρόφους μου καὶ ἀποπλανηθεὶς, μόλις μετὰ πολλοῦ κόπου τοὺς ἀνεῦρον περὶ τὰ φρέσκα. Τὰς περιστερᾶς δὲν ἀνέφερα μόνον χάριν ῥωμαντισμοῦ ἢ γλυκείας ἀναμνήσσως τῆς νεότητός μου· ἔχουν καὶ αὕται τὸ ἐπιστημονικὸν μέρος των, διότι καταμε-

τρῶν κατὰ τὸ 1856 τὰ φρέατα, χάριν τῶν νεογνῶν αὐτῶν κατῆλθον ἐντὸς ἔνδος ἐξ αὐτῶν, καὶ οὕτως ἀνεκάλυψα τὸ χειροποίητον ζέρεθρον τῶν ἀλκαλίτων Μινύων. Τέλος ἐπισκεφθέντες ὅλα σχεδὸν τὰ φρέατα καὶ ἀνακαλύψυχντες δτι τὰ πλεῖστα, πεπληρομένα ἦσαν ἐξ ἐργάμενων λίθων ὑπὸ τῶν ἐκεῖ διαβαινόντων ἀνθρώπων, θαυμάζεις ἐξετοζεύσαμεν κατ' αὐτῶν ἀράς, καὶ κατ' ἔξοχὴν ὁ συνοδοιπόρος μας ξένος, χωρὶς ν' ἀναλογισθῇ τὸ ποσόν, δπερ αὐτός τε καὶ ἡμεῖς ἐρρίψκμεν χάριν ἐκτιμήσεως τοῦ θάλιους ἥ περιεργείας. Επελθούσης τέλος τῆς νυκτὸς, ἐπανεκάμψκμεν εἰς τὸ χωρίον Κόκκινον.

νΤὴν πρωίαν ἐπισκεφθέντες τὴν Ἰλικὴν, ἥτις οὐδένα προορισμὸν καλλίτερον γέδυατο νὰ ἔχῃ ἀπὸ τὸν τῆς λίμνης, καὶ ἀποχαιρετήσαντες τὸν ξένον, διάλι ομεν ἐκεῖθεν τὴν μεσημβρινὴν καὶ δυτικὴν ἀκροκωπαίδα μέχρις Όρχομενοῦ. Τὸ μέρος αὐτὸ τῆς λίμνης οὐδόλως ὄμοιάζει μὲ τὸ τοῦ Αθαμαντίου πεδίον, διότι ἥτο πλῆρες καλάμων καὶ ἄλλων ἐνύγρων φυτῶν, ἔχον δψιν ὅποιαν οἱ ἀγροὶ τῶν οίτων κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ θέρους.

νΤὴν ἐπαύριον ἐπισκεφθέντες τὸ περὶ τὸν Όρχομενὸν μέρος τοῦ Κηφισσοῦ, τὰς ἀρχαιότητας, μάλιστα δὲ τὸ σωζόενον ἥ ταινόμενον μέρος τοῦ θησαυροφύλακεον τοῦ Μινύου. (Θεέ μου ὅποιον ἀνώρθιον φύρας!) Μετέβημεν κατόπιν πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν πηγῶν τοῦ Νέλανος καὶ τῆς κοίτης αὐτοῦ. Άλλη φύρας πραγμάτων· τῷ ὄντι μαῦρος μὲ λευκὰ, ώς ὁ Κ. Sauvage λέγει, χείλη τῶν ἄλλων δὲ προπορευομένως 50 ἥ 60 μέτρα, διότι ὁ ὑποσημειούμενος ἥτο ἔκθαμβος ἀπὸ τὰς ἀπίσους κραυγάς τῶν ἀπειροθυμῶν νησσῶν, καὶ ἄλλων ὑροθίνων πτηνῶν, καὶ τοῦ ἐδάφους σειομένου ὑπὸ τοὺς πόδας μου. Ως τοῦ παραδόξου θαύματος ἀνέκραξα. δι' ὃ δραμῶν πρὸς ἐντάξιον τῶν δύω ἀντέρων μου, καὶ ζητήσας παρ' αὐτῶν ἐξήγησιν τοῦ φαινομένου, ἤκουσα παρὰ τοῦ κ. Μανιατάκην τάδε·

ν«Παιδί μου! τὸ ἔδαφος αὐτὸ ὄνομάζεται γαλλιστὶ tourbe· ώς βλέπεις, ἔχει φαιδρά μαρον χρῶμα καὶ σγηνατίζεται ὑπὸ τὰ ὄντα διὰ τῆς ἐπισωρεύσεως σήψεως καὶ ἄλλοιωτεως διαφόρων ὑγροθίνων φυτῶν· τοῦτο σγηνατίζεται καὶ αὔξανει καὶ νῦν είσετι, δτε σοὶ διαιλῶ· ὅν δὲ ως ἐκ τῆς φύσεως τοῦ σγηνατισμοῦ τοι λίαν πορώδες, διαιπεράται ὑπὸ τῶν ὄντων καὶ καταντᾶ σχεδὸν πλευστόν· διὸ καὶ σείεται τοῦτο καὶ καίεται μετά κακνοῦ ἥ οὗ.— Μπάζ! εἶπε διακόψκις αὐτὸν ὁ Όρχομένιος ἀγωγείς μας· ψένομες ἀρνιὰ μ' αὐτὸ, Κύρι Μηχανικέ.— Μ' αὐτὸ, ἐξηκολούθησεν

δικ. Μανιατάκης, κοπρίζουν εἰς Εύρωπην τὰς λεπτὰς γαλας, καὶ τὸ μεταχειρίζονται ἐκεὶ ὡς καύσιμον ὅλην δι' ὅλας τὰς ἀνάγκας. Τοῦτο ἀπανθρακούμενον προσφέρει ἀνθρακα σχεδὸν ἵσον κατὰ τὸ θερμαντικὸν μὲ τὰ τῶν ξύλων καὶ λιθυνθράκων.²

»Ἐν τούτοις, ἐνῷ ἔξηκολουθοῦμεν τὸ ταξείδιον καὶ τὰς ἐρεύνας, τὸ ξίφος τοῦ ἀνθυπασπιστοῦ Παππαγεωργίου πολλάκις ἐβάφη εἰς αἷμα, πλὴν εἰς αἷμα ἀκάκων ὑγεῶν ὄφεων, μεγίστῳ δύνει τὸ σχῆμα. Ἐπλισιάζομεν περὶ τὸν πύργον τοῦ Ράδου ἐκεῖ ταντὰ τις, ἀρχομένη ἐκ τοῦ Μέλανος, ἐφαίνετο μᾶλλον ὑγρὰ ἢ ὁ ἐπίλοιπος τόπος, ὁ δὲ προπορεκόμενος συνταγματάρχης κύριος Μανιατάκης, ἐμπιστεύθεις εἰς τὴν ἐμπειρείν τοῦ ζώου, τῶν ἀγωγαίων ὄντων πολὺ ὅπισθεν, ἀφησεν αὐτὸν νὰ προχωρήσῃ, καὶ ἵδον κατάσχας ἐγένετο ἀφαντον τὸ ζῶον ὡς καὶ τὸ ἥμισυ τοῦ σώματος τοῦ ιππέως³ τότε ἐνόμιζον ὅτι εἶδον δύμοιόν τε μὲ τὸ ἐν Ρώμῃ μυθολογούμενον χάσμα, ἐνῷ εἴριφθη ὁ Κούρτιος. Ἐν τούτοις ἀφιππεύσαντες ἡμεῖς οἱ μὴ παθόντες δύο, καὶ τοῦ mon dieu! mon dieu! τῶν τριῶν ἀντιθοώντων εἰς τὸν καλαμῶνας καὶ τὰς ὅχθας τοῦ Μέλανος ἐτρέξαμεν εἰς συνδρομὴν τοῦ ἀγαπητοῦ ἀνωτέρου καὶ συντρόφου μας, καὶ οὕτως ἀνεσύραμεν αὐτὸν ἀβλαβῆ μὲν, πλὴν μορφὴν ἀλλάξαντα ἐκ τῆς ζώνης καὶ κάτω. Ἐν τούτοις ἔφθασαν καὶ αἱ ἀγωγεῖς, καὶ ἀνέσυρον τὸν εἰς τὸν Βόρεορον Βαπτισθέντα ἵππον, καὶ παρ' αὐτῶν ἐμπιστεύειν τὸ ἔξης. Τοῦ Μέλανος ὄντος ὄρους τῆς Λεβαδείας καὶ Δοκούδος, οἱ δύμοροι χωρικοί, θελήσαντες ν ἀποζηράσσουν τὸ μέρος των μὲ τὴν καταστροφὴν τοῦ ἑτέρου, ἡνέῳξαν ἀυτοῖς αἱ τὸν τόπον των δὲ γάνδακας. ὅπως ἐκεῖ ῥιφθῇ ὁ Μέλας⁴ καὶ οὕτως ἐχάθησαν ἀμφότερα τὰ μέρη· διότι, τῶν ὑδάτων τοῦ Μέλανος μὴ ἔχόντων πλέον τὴν ὡς ἐκ τῆς ποσότητος προσγινομένην δύναμιν, ὅπως διεκτηρίσωσι τὴν ἀρχαίαν κοίτην των καὶ ἀντισταθώσιν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ὑγροθίων φυτῶν, ἐφαύθη ἡ κοίτη τοῦ ποταμοῦ κάτωθεν, ὥστε νῦν το πλεῖστον τῶν ὑδάτων ρέει εἰς τοὺς ἄγρους τῶν μὲν καὶ τῶν δὲ, καταστρέψων αὐτοὺς. Τῆς νυκτὸς ἐπελθούσης, ἐπανηλθαμεν εἰς Ορχομενόν μετά τινας δὲ ἐκδρομάς κατόπιν εἰς τὸν Κηφισσὸν ἡρχίσαμεν τὰς πρὸς ἀποξήρανσιν τοῦ Βοιωτικοῦ πεδίου ἐργασίας, καὶ μετά παρέλευτιν δέκα ἡμερῶν ἀνεγώησαν οἱ πολλάκις μνησθέντες δύω ἀνώτεροί μου, ἀφ' εὑ ἐκανόνισαν τὰς ἐργασίας.

»Ἐγεκα λοιπὸν τῶν ἐργασιῶν τούτων διέμεινα εἰς τὸ Βοιωτικὸν πεδίον τρία κατὰ συνέγειαν ἔτη, κατὰ τὸ διάστημα τῶν

ὅποίων αἱ ἕροχαι καὶ πλημμύραι ἵσαν συνεγεῖς καὶ παραδειγματικαὶ, ἐπομένως καὶ αἱ κατακλύσεις τῆς Κωπαΐας. Κατὰ τὸ τριετὲς διάστημα τοῦτο πολλάκις ἔλαθον χφορμὴν γὰ ἐπισκεψθῶ τὴν μεσημβρινὴν, δυτικὴν καὶ ἀρκτικὴν ηὔρηται τῆς Κωπαΐδος, καὶ πολλάκις διὰ λέμβου καὶ συνδρομῇ τῶν θελοθρῶν εσεχώρησα ἐντὸς αὐτῆς, χωρὶς ποτε ν ἀφιχθῶ ὅμως καὶ μέχρι τοῦ Ἀθαραντίου πεδίου, ὅπερ ὡς ἀνωθεν ἐξιστόριται ἢν κατεκλυσμένον· τότε πολλάκις ἐπικάθησα ἐπὶ πλευστῶν καὶ μη ὥσταν, ἐξ ὧν καθειώρων τὰς διαφόρους διακλαδώσεις τοῦ Κηφισσοῦ καὶ τῶν λοιπῶν ποταμῶν ὡς ἐκ τῆς ροῆς αὐτῶν ἐντὸς τῶν λιμναζόντων ὄδατων· πλάκις ἐνθυμοῦμαι διὰ τὸ φέρον με τότε ἀκάτιον ἦτυνατει νὰ διασχισῃ τὸν εἰς πλειστά μέρη ποκυνότατον καλαμῶνα καὶ τὰ λοιπά ἔνυγρα φυτά, καίπερ τῶν δι' ἀκοντίου ὠθήσεων τοῦ ὀδηγοῦντος με θελοθρίου οὔτῶν Ἡρακλείων· διὸ καὶ ἡλλάζομεν ὄδον καθ' ὃσον πολλάκις οἱ θελοθροὶ ἐγένοντο θύματα τῆς ἀλόγου ἐπιμονῆς τῶν· διότι, ἀπαξ ἀνατραπέντος τοῦ ἀκάτιου, καὶ ἀν τετρὸν δεν ὑπάρχει ὅπως τὸν εμπεσόντα διασπώσῃ, ὁ θάνατος εἶναι θέραιος, διότι τὸ κολυμβᾶν καθίσταται ἀλυσιτελεστατὸν καὶ ἀδύνατον.

Ἡ ἥδων τῆς Κωπαΐδος εἶναι λίαν μεταβλητή, καὶ μάλιστα πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος· αὐτὴ γιγαντιαίνει θήματι βαίνει καὶ δυοῖς ὀπισθιχῷ ἴ, συμφώνως μὲ τὸ μέγα ἢ ἐλάχιστην ποσὸν ὄδατος, ὅπερ οἱ εἰς αὐτὴν ἐκβάλλοντες ποταμοὶ μεταφέρουσιν, ἢ μὲ τὰς πολυομβρίας καὶ ἀνομβρίας, ἢ καὶ μὲ τὴν κατὰ τὸ ἥττον ἢ μᾶλλον ἐξάμηνιν. ὅπως καὶ ἀν ἔχῃ, ὑπάρχει τι ἀνώτερον κατακλύσεις ὅριον, ὅπερ κατὰ τὸ 1853 καὶ 1854 εἶδον, διε τοιούτης ἀντίστοιχης παραλιμνίων πολιχνῶν ἐδέχοντο τὰ κύματα τῆς Κωπαΐδος, καὶ διε τὸ χρονοῦς αἰών ἦτο διὰ τὰ ἔνυδρα καὶ ἀμφιβία ζῶα. (*)

(*) Εν Κωπαΐδι, ἐκτὸς τῶν ἰχθύων καὶ ἐγχέλεων, ὧν τὴν γεῦσιν κάλλιστα περιγράφει ὁ Παυσανίας, ὑπάρχουν καὶ πλῆθος ἀμφιβίων· οἷον, σκυλοπόταμοι, λύκοι συνειθίσαντες εἰς τὴν ἀμφίβιον ζωὴν, ὡς καὶ εἶδός τι ὑπὸ λέγω εἶδος, διότι εἰσὶ χοροὶ καταφυγοντες ἐκεῖ κατὰ τὰς κατὰ καιροὺς ἐριμώσεις, διε ὑπέστη ὁ τόπος, ἀν καὶ ὁ Παυσανίας περιγράφων τὴν Λάρυμναν λέγει· «Διμήν δὲ σφίσιν ἐστὶν ἀγγιζόμενης καὶ τὰ ὅρη τὰ ὑπέρ τὴν πόλιν ὑπὸ παρέχεται θήξα, ἀγγιζόμενη.» οὐχ ἦττον ὅμως καὶ εἰς Ἐλικῶνα ὑπάρχουσιν ἀγγιζόμενοι. Εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Κη-

ν Περαίνων ἐν τούτοις τὴν ἐν πλημμύρᾳ περιγραφὴν τῆς Κωπαΐδος ὁφείλω νὰ εἴπω, ὅτι ὑπάρχει καὶ ἐν ἄλλῳ ἐντὸς αὐτῆς ὅριον, πέραν τοῦ διποίου δὲ κάλαυρος καὶ τὰ λοιπὰ ὑγρόσια φυτὰ δὲν ἀνοπτύσσονται, καὶ περ ὑπάρχοντος ὕδατος ὡς καὶ εἰς τὸ Ἀθαμάντιον πεδίον, καὶ ὅτι τέλος ἡ ἐπιφάνεια τῶν ἐν Κωπαΐδῃ ὑδάτων κλίνει πρὸς τὸ Πτῶον ὅρος, διότι ὑπάρχει γενικὴ τις ρόή.

»Καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸ κατώτερον ὅριον τῶν ὑδάτων τῆς Κωπαΐδος, ἀναφέρομεν τὰ ἔξης.

»Τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν, μαθὸν κατὰ τὸ 1856 τὴν ἀποζήρανσιν τῆς Κωπαΐδος ἔγεκα τῆς ἀνομοθίας, συνέστησεν ἐπιτροπὴν συγκειμένην παρὰ τοῦ Κ. Ἡπίτου καὶ ἐμοῦ, ὅπως μεταβάντες περιέλθωμεν αὐτὴν, καὶ προτείνωμεν μέτρα τινὰ πρὸς μονιμοποίησιν τῆς ἀποζηράνσεως. Ἐκκινησαντες λοιπὸν ἐξ Ἀθηνῶν κατὰ τὰς ἀρχὰς Αὔγουστου καὶ διατρέξαντες τὴν αὔτην, οἵαν καὶ κατὰ τὸ 2852 ὄδὸν, ἐσθάσαμεν κατ' ἀρχὰς εἰς τὸ Ἀθαμάντιον πεδίον. Ή κατὰ τὸ 1852 θάλασσα ἦτο τόπος πεδίον ξηροτάτων, δύμαλωτατῶν, ἀνευ καλάμων καὶ ἀνευ οὐδεμιᾶς ὅσμης· προχωρήσαντες δὲ ἐντὸς τοῦ πεδίου ἐδιψήσαμεν ἔνεκκ τῆς ὄδοις πορίας καὶ τοῦ καύσωνος, ἀλλὰ ποῦ ὕδωρ; Ἐν τούτοις ἐνθυμηθεὶς τὸν ποταμὸν ἐνθάρρυνκ τὸν συντροφόν μου καὶ ἐμαυτόν· πλητιάζοντες δὲ τὸν ποταμὸν ἡτθάνθημεν ὄσμὴν πρωτοφανῆ. Ἀδιάφορον, λέγω εἰς τὸν συνάδεσφόν μου· ὅτι καὶ ἀν ἦναι, θὰ πίω. Ἔσκαστη κάγω ὠσαύτως, μ' ἀπήντησεν ὁ Κύριος Ἡπίτης· τέλος ἐφάσαμεν τὰς ὅχθας, ἀλλὰ τί μετὰ φρίκης ἔνεκκ τῆς δίψης ἴδομεν; Καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς κοίτης ἐπὶ έβαθος 0,50 ἢ 0,60 ἰχθεῖς τεθνεῶτας διαφόρου μεγέθους, ἔχοντας τὸ χρῶμα τῶν καπνιστῶν (ρέγκας) καὶ ἀναπέμποντας ὄσμὴν ἥδου καὶ κολάσεως, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ οὐδὲ μία σταγῶν ὕδατος, καὶ περ τοῦ ποταμοῦ ἔχοντος 6 μέτρα έβαθος. (*)

φιστοῦ εὑρέθη κεφαλὴ ἵχθυος, οὗ τὸ ἐπίλοιπον σῶμα εἶχε φαγωθῆ παρὰ σκυλοποτάμου, ἥτις ἐζύγιζε 2 δικαδες καὶ 300 δράμια· τὸν ζωμὸν αὐτῆς ἐγένθη ὁ γαίαν ἔχων ἐλαφρὰν συνταγματάρχης Δούκας.

(*) Ἀπορῶ πῶς οἱ Ἀγγλοί, οἱ καταπληκτικοὶ δαπάναις ἀνορύζαντες τοὺς τεθνεῶτας τῶν μαχῶν Λειψίας, Βατερλὼ καὶ Σεβαστούπολεως, οἱ ἐρημώσαντες τὰς ὄστρεοθήκας τῆς Σικελίας

»Ἐν τούτοις εὐρόντες ἔκει ποιμένας ἐκοσέσαμεν τὴν δίψαν μας ἐξ ὕδατος ἐντὸς ἀτκῶν ἐκ τῆς ζωιδόχου πηγῆς τῆς Λαρύμνης, καὶ διατρέξαντες τὴν ἐκ τῶν ἵχθυών ἐλαιοποτισθεῖσαν καὶ μὴ χειροποίητον κοίτην, εἰσῆλθομεν ἐντὸς τοῦ θερέθρου τῆς μεγάλης καταβόθρας, ὅπου μετ' οὐ πολὺ εἰσχωρήσαντες εἴδομεν φῶς καὶ οὔρανν (πάλιν σμῆνος περιστερῶν). ἦτο ἡ κατάπτωσις τοῦ φυσικοῦ θόλου τῆς καταβόθρας. Ἐκεῖ σταματήσουν τες ἐκάμουμεν τὴν ἀκόλουθον σκέψιν. Διὰ νὰ ὑπάρχῃ πρὸς τὰ ἄναντα μίνι τόσον μεγάλη καὶ οὐχὶ τεχνικὴ κοίτη (διότι ἔχει ἐλιγμοὺς), ἐπεταί ὅτι δυνατή τις ῥοή ὕδατων ἀνέσκαψε ταύτην, καὶ ὅτι ἡ ῥοή αὐτῇ δὲν λαμβάνει ἥτιν χώραν, ἢ ἀσθενῶς διέτι ἡ κατάπτωσις ἔφοαξε τὸ θέρεθρον· δὸ καὶ ἀπεφασίσαμεν νὰ προτείνωμεν τὴν κάθαρτιν τῆς καταπτώσεως, ἥτις συνίστατο ἐξ ὄγκωδῶν λίθων καὶ λιθοτριμάτων. Ἐνεργήσαντες ἔκει τὰς δεούσας καταμετρήσεις καὶ ἐπισκεψθέντες κατόπιν τὴν καταβόθραν Μπίνιας καὶ τὰ φρέατα, διῆλθομεν τὸν αὐχένα τοῦ Πτώου ὅρους. ὅπου καὶ ἐπεσκέψθημεν τὰς ἐκβολὰς τῆς Μπίνιας. Ξηρὰς καὶ τελμητώδη ὁσμὴν ἐκπεμπούσα. Κατόπιν ἐπισκεψθέντες τὴν ἀνω καὶ κάτω Λάρυμναν, τὴν ὁραίαν κοιλάδα αὐτῆς, τὴν σύνδενδρὸν ἐξ ἐλαιώνων, ἀ γῆλθομεν ἐπὶ τῆς σειρᾶς τοῦ Πτώου ὄρους, ὅπου τῆς νυκτὸς ἐπελθούσης, ἐκοινήθημεν ἐπὶ τῶν βράχων, ἀναπνέοντες τὸν ζωιγόνον αὔραν, ἥν ὁ εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Ευβοϊκὸς κόλπος μᾶς ἀνέπειπε. Τὰ γαράγματα τῆς ἐπιούσηθ ἐγερθέντες πινήρεις ζωῆς καὶ καλῆς διαβέσεως πρὸς ὅδοιπορίαν^(*) καὶ διελθόντες πάλιν τὰ φρέατα, κατήλθομεν εἰς τὸ Ἀθαμάντιον πεδίον, ὅπερ διατρέξαντες καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις, οὔτε σταγῶνα ὕπατος απηντήσαμεν, καὶ περ τῆς κοίτης τοῦ ποταμοῦ ὑπαρχούσης μέχρι τῶν Κωπῶν,

χάριν τῆς καθάρσεως τῆς ζακχάρεως τοῦ ἀζώτου καὶ τῆς φωσφορικῆς τιτάνου πρὸς παχυνσιν τῶν ἀγρῶν των, ἀπορῷ, λέγω, πῶς διέψυγεν αὐτοῖς οἱ τεθνεῶτες ἵχθεῖς τῆς Κωπαΐδος, οἵτινες θεβαίως ὑπερτεροῦσι τῶν ἀνωτέρω διὰ τὴν πάχυνσιν τῶν ἀγρῶν.

(*) Ἐνθυμεῖσαι, ἀγαπητέ μου Ἡπίτη, ὅτι εἰς τὴν πρότασίν διὰ τὰς γεωλογικὰς ἐρεύνας ἐπὶ τοῦ Πτώου μέχρι Συραπονερίων ἀντέταξα χάριν τοῦ κατεπέλγοντος τῆς ὑποστολῆς τῆς πρότασεώς μας διὰ τὴν κάθαρσιν τῆς καταπτώσεως; Ἡδη μετεμελοῦμαι, καὶ δύολογῶ ὅτι ἐπρεπε νὰ σὲ ἀκούσω.

ὅπου ἀφίχθημεν τὸ ἔσπερας, καὶ ὅθεν πολλὰς πρὸς δυσμάς εἴδομεν πυρκαϊάς ἐντὸς τοῦ καλαμῶνος.

ὉΤὴν ἐπαύριξ ἐπισκεψθέντες τὰς πέριξ τῶν Κωπῶν καταβόθρας, ἐν μιᾷ τῶν ὁποίων ἴερεύς τις εἶχε κατασκευάσει ύδρομυλον, ὡφεληθεῖς ἐκ τῆς πτώσεως ἐντὸς τοῦ θερέθρου, καὶ ἀκολουθήσαντες τὴν πρὸς δυσμάς πορείαν μας, ἐφθάσαμεν εἰς τὸν καλαμῶνα. Τότε ὅτε κύριος Ἡπίανς καὶ ἐγὼ ἦμεν σαμεν νὰ ἔξακολουθήσωμεν ἐντὸς τοῦ καλαμῶνος τὸ ταξείδιόν μας, ὡς ὅντος ξηροῦ, ἀλλ' οἱ ἐκ τῶν Κωπῶν ἀγωγεῖς μᾶς ἀπέτρεψαν, εἰπόντες ὑμῖν ὅτε εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι ὕδωρ δὲν ὑπάρχει, ἀλλὰ διὰ νὰ προχωρήσῃ τις ἐντὸς τοῦ καλαμῶνος διασχίζων αὐτὸν εἶνοι ἀδύνατον, καὶ πρὸς δὲ (ὅπερ τὸ σπουδαιότερον), ὅτι ὅλον τὸ ἔδαφος νῦν καιεται ως ἐκ των πυρκαϊῶν, καίπερ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν μὴ φαινομένου τοῦ πυρός· ἀπόδειξις δὲ εἶναι, ὅτι πολλάκις τὰ ζωά μας ἐκεὶ ἀποπλανηθέντα ἔχαθησαν τῶν ποδῶν των καέντων.

ὉΤαῦτα ἀκούσαντες ἡκολουθήσαμεν τὴν ὁδὸν, θὺν οἱ ἀγωγεῖς μᾶς ἐπέδειξαν, τουτέστι τὴν τῆς Βοιείου πόνος, ὅτε ἐπὶ δράχων, ὅτε πεδινὴν, καὶ οὕτως ἐφθάσαμεν εἰς ρύακα τινα, ὃν μετὰ φρίκης ἥκουσαν ἐποκαλέστον Μέλανα μικρόν. Ἀφοῦ προεχωρήσαμεν πρὸς τὰ ἄναντα, ἀνεγνώρισα τὸν Μέλανα, οὕτινος ἡ κοιτη οὔτε τὸ ὅγδον τῆς πρὸς τὴν γέφυραν ἦτο· καὶ τοῦτο ἔνεκα τῆς μωρίας τῶν δμόρων κατοίκων, ως προεἶπον. Ἐν τούτοις ὑλίγον εἰσέτι θαδίσαντες, εἰσῆλθομεν ἐντὸς ἀγρῶν ἀραβοσίτων, τοὺς ὁποίους οἱ χωρικοὶ εἶχον σπείρει εἰς τὰς ὡς ἐκ τῆς ἀνομοθρίας ἀποξηρανθείσας γατας· ὁμολογῶ δὲ ἐν φόβῳ Θεοῦ, ὅτι ἐντελῶς παρ' αὐτῶν ἐκαλυπτόμεθα, καίπερ ἔφιπποι ὄντες, καὶ ὅτι οἱ κῶνοι των τύσον διὰ τὸν ἀριθμὸν, ὅσον καὶ διετὸ μέγεθος, ὑπεθύμισαν ὑμῖν τοὺς θηταυροὺς τῶν Ὀρχομενίων ἢ Μινυῶν ως καὶ τὸ τοῦ Ομήρου «Οὐδὲ δσα ἐς Ὀρχομενὸν ποτινίσσεται, οὐδὲ δσα Θῆβας Αἰγυπτίας». Τέλος μετά διώρον ἐκεῖθεν πορείαν ἀφίχθημεν εἰς Ὀρχομενὸν διασχύλοντες μάντοτε τοὺς ὑψοκόμους ἀραβοσίτους· συντάξαντες δὲ ἐκεῖθι τὴν ἔκθεσίν μας ἐχωρίσθημεν, τοῦ μὲν κ. Ἡπίτου μεταβάντος εἰς Ἀθῆνας πρὸς προμηθείαν ἐργαλείων καὶ τῶν λαιπῶν ἀναγκαιούντων, ἐμοὶ δὲ μείναντος εἰς τὴν ἐπαρχίαν Λεβαδείας πρὸς συλλογὴν ἐργατῶν.

Ὕσυλλεξας ἐκεῖθεν διακοσίους σχεδὸν ἐργάτας καὶ μεταβάς μετ αὐτῶν ἡιὰ τῇ μεσημέρινις ἀκροκωπαῖδος εἰς τὴν μεγάλην καταβόθραν ἥρχισα τὰς πρὸς κάθαρσιν τῆς καταπτώσεως ἐργα-

σίας. Τότε ἐνθυμοῦμαι διεῖλθον χάριν ὑπηρεσίας καὶ αὖθις τὸ Ἀθαμάντιον πεδίον οὐχὶ πλέον ἔφιππος, ἀλλ' ἐφ' ἀμάξης (φορτηγοῦ), καὶ τότε μοὶ ἐδόθη εὔκαιρία νὰ ἐπισκεψθῶ γῆσον τινὰ βραχώδη ἐντὸς τοῦ ῥηθέντος πεδίου, πλησίον τοῦ Ἀκραίφιον, ἔχουσαν ὅψος 30—40 μέτρων καὶ περίμετρον 4—5 χιλιάδες ὁμοίων. Ή γῆσος αὗτη εἶναι ἀξέχει ἐπισκέψεως, ώς περιτοιχισμένη παρ' αρχαιοτάτου περιβόλου (ἴσως επὶ Ἀθάμαντος), σωζομένου μετά τῶν πυλῶν του καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν, διότι δάνδαλοι χεῖρες δὲν ἡδυνήθησαν νὰ νὰ τὸν πλησιάσωσιν ἔνεκεν τῶν ὑδάτων. Εσπέραν δέ τινα μετά τὸ τέλος τῶν ἔργασιῶν, θελήσας νὰ διαταράξω τὰς ὑμνούσας δι' ἀπείρων κηληθύμων τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἀπείρους πέρδικας, ἔλαθον τὸ σπλον μου, καὶ διευθύνθην πρὸς τὰς ώλένας τοῦ Πτώου καὶ σχεδόν κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Βερέθρου. Άναβαίνων λοιπὸν ἐσπευσμένως καὶ μετὰ πόθου, ἀπήντησα φρεατῶδες χάσμα, ὅπερ ἐμπόδισε τὴν ποέσίαν μου. Τοῦτο ἐρευνήσας ἐλησμόνησα τὰς πέρδικας, καὶ ἀμέσως κατῆλθον πρὸς ἀπάντησιν τοῦ συντρόφου μου, ὅπως τὸ διηγηθῶ αὐτῷ καὶ μὲ παρηγορήσῃ.

»Ἄναβάς μερ' ἐμοῦ ἀμέσως ὁ κ. Ἡπίτης καὶ περιεργασθεὶς τὸ χάσμα ὑπένεινος ὁ πυθμὴν ἐφαίνετο, μοὶ εἶπε. «Συμφωνῶ ὅτι εἶναι κατάπτωσις τοῦ φυσικοῦ θόλου τοῦ Βερέθρου, ἀλλ' ή κατάπτωσις αὕτη θειαίνως θέλει συνισταται ἐκ μάνον λίθων οὔτινες ἀκανόνιστοι ὄντες καὶ ἀκανονίττως πεσούντες, θέλουσιν ἔχει πλειστα κενά διαστήματα, δι' ὧν τὸ ὄδωρ θὰ διέρχεται, δι' ὃ δὲν πρέπει νὰ διακόψωμεν τὰς ἔργασίας τῆς ἐκκαθαρίσεως τῆς πρώτης καταπτώσεως, τῆς ὅποιας τοὺς πόρους ἐφράξαν ὅλαις μετενεγκεῖσαι παρὰ τοῦ ποταμοῦ καὶ χωματα πεσόντα ἀνωθεν.»

»Οἱ παρηγορητικοὶ οὗτοι λόγοι δὲν ἀφήρεσαν καθ' ὅλοκληρίαν τῶν διστηγμούς μου· οὐχ ἦττον ὅμως μὲ ἐνεψύχωσαν, ἀν καὶ μοὶ φαίνετο διεῖλθον τὰς ἔργασίας τῆς ἐντόπιος μὲν εἶπεν διεῖλθενται καὶ ἄλλαι πέρδικες, κύρι μηχανικές.

»Ἐν τούτοις ὀφείλων νὰ περαιώσω τὴν περιγραφὴν τῆς Κωπαΐδος, ἣν κατήντησα σχεδὸν ῥαψῳδίαν μὲ τὰ παρεμβληθέντα, λέγω διεῖλθον τῆς Κωπαΐδος συνισταται ἐκ γαιῶν ἔτοιμων πρὸς καλλιέργειαν, ἀμα τῆς ἀποξηράνσεως ἐπελθουσῆς, καὶ ἐκ τέλματος (maréage), ὅπερ δὲν μὲ πτοεῖ. Άς μοὶ συγχωρηθῇ δὲ νὰ παρατηρήσω πρὸς τοὺς ἐνεργήσαντας τὴν καταμέτρησιν κα. ἐργοδηγούς (conductenrs), τοῦ κ. Sauvage, διεῖλθενται τῶν καλλιεργητικῶν γαιῶν εἶναι πολὺ μεγαλητέ-

ρα, ἐν ᾧ ἔκεινη τοῦ τέλματος πολὺ μικροτέρα. Ἐὰν οἱ μηνοθέντες κύριοι ἔβλεπον τὴν Κωπαΐδα ἐντελῶς ξηράν κατὰ τὸ 1856, ὡς καὶ τοὺς ἀρχοσίτοις, ἥθελον θεβαίως πεισθῆ. Επειδὴ δὲ μως ἄλλα διέδομενα καταμετρίσεως δὲν ἔχω, ἐνδίδω καίπερ ἀκινών, καὶ παραδέχομαι τὰς σχετικὰς ἐκτάσεις ὡς οὗτοι τὰς κατεμέτρησαν.

»Περαιών γε θεωρῷ ἀναγκαῖον νὰ προσθέσω ὅλιγα καὶ διὰ τὴν ὑγείαν τῶν παροικούντων τὴν Κωπαΐδα χωρεῖσθαι.

»Οὕτοι πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως ἦσαν ὄντος ἀθλίοις καὶ ἀθλίας ὑγείας, νῦν δὲ μως οὐχί· διότι,

»Α'. Ἐξέλιπεν ἡ καταπίσεις τῶν ἀγάδων, οἵτινες καὶ τὴν τελευταίαν τῶν ικμάδας ἐρήφων, καὶ ἐπῆλθεν ἡ ζωγόνος τῆς ἐργασίας ἐλευθερία.

»Β'. Τὸ ἔδαφος νῦν καλλιεργεῖται ἀπογκρίτως καλλίτερα κατά τε τὸν τρόπον καὶ τὴν ἔκτασιν.

»Γ'. Ή κυβέρνησις ἐζετέλεσεν ἔκει σπουδαίας ἐργασίας (μάλιστα ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ οεβαστοῦ μοι γέροντος κ. Ρ. Παλαμήδους), διὸ ὡν προυλήφθησαν αἱ πρὶν λαμβάνουσαι συγχώνεις χώραν καταχλύσεις.

»Δ'. Οἱ καρποὶ τοῦ Πανεπιστημίου μας διέδωκαν ἔκει ἀρχάς τινας τῆς ὑγείαν.

»Ε'. Ἐν ᾧ πρὸ τοῦ 1821 οἱ ἀγάδες ἐμπόδιζον αὐτοὺς νὰ φυγεύσωσιν αμπέλους, νῦν οὐ Γκιασούρο ἐκλείψειος, ἐφύτευσαν πάντες, πίνοντες δὲ τὸν εὐφραίνοντα καστίαν ἀνθρώπου, μάλιστα δὲ τὴν τοῦ γεωργοῦ, ἀπέκτησαν παρειὰν δύμοιαν μὲ τὴν τῶν ὁριῶν μας· καὶ

»Ϛ'. Πρὸ τοῦ 1821 αἱ ὄρεις πορφαὶ ἔψυχον σχεδὸν τὴν καλύβην τοῦ διὰ τὸν αγάδην καλλιεργοῦντος Ἑληνοῦ, τοῦ χαρεμίου τοῦ ἀγαδὸν ὄντος ἐν ἀνακτόροις εἰς Λεβαδείαν σημερον δύμως ἡ καλύβη ἐγένετο οἰκία, διὸ πρὶν γυμνόπους θαδίζων Γκιασούρο, διρυπαροδίαιτος καὶ ἀπόρων, σημερον καθάριος καὶ κοψός (étlegant) θαίγει ἐπὶ ἵππου, κυριος ὡν τῶν γαιῶν τοῦ αγαδὸν, (διες δύμως πρὸς τοῦτο οἱ ἀθάνατοι ἥρωες τοῦ 1821 ἐδέητε νὰ ζημιώσουν μὲ αἷμα· αἱ δὲ ὄρεις πορφαὶ ἡ ἐντελῶς ἀπεσκοπίσθησαν, ἡ περιορίσθησαν εἰς ἔρημα καὶ ακατοίκιτα μέρη.

»Τὸ πᾶν λοιπὸν δρεῖται εἰς τὸ ἅμιον 1821, τούτε τινεῖς τὴν καλῶς ἐννουμενην ἐλευθερίαν.

»Ούχ ήττον δύμως καὶ νῦν οἱ παῖδες μέχοι τῆς ἡλικίας τοῦ οὐρανοῦ ἢ 10ου ἔτους ὑποφέρουσιν ἐκ διαλειπόντων πυρετῶν, οὔτινες ἀρχονται τῶν φθινοπορινῶν δύμορων επελθόντων καὶ παύουσι περὶ τὸν Φεβρουάριον, καὶ ὑπὸ τῶν ὅποιών ὁ ὑποσημειούμενος πολλάκις ἔχορευσεν ὑπὸ τὴν στέγην τῆς φιλοξενεύοντάς της μονῆς τοῦ Ὁρχομενοῦ παιχνίζοντων τῶν ὄδοντων του, ἐν ᾧ κατὰ τὸ 1856, καίπερ ὑποστάντες πᾶν ὅ, τι δύναται νὰ ὀνομάσῃ τις κακουχίαν, ἔχαιρομεν δύμως ἀκρανή γείαν, τόσον ἡμεῖς, ὡς καὶ οἱ ἐργάται.»

Πρὸς τὸν Κ. Εὐθύμιον Κεχαγιᾶν Βουλευτὴν
Παρηνασσίδος καὶ Πρόεδρον τῆς Βουλῆς.

»Ως Παρνάσσιος ἐντέλλομαι ὑμῖν Κ. Κεχαγιᾶ, ὡς μηχανικὸς δὲ παρακαλῶ ὑμᾶς Κ. Πρόεδρε νὰ ἐνεργήσητε ὥστε νὰ ληφθῇ ὑπ' ὅψιν ἡ κάτωθεν ἔκθεσίς μου κατὰ την συζήτησιν τοῦ νομοσχεδίου περὶ ἀποξήρανσεως τῆς Κωπατίδος λίμνης.

»Ἔ κατὰ τὰς ἔκτάκτους πολυμέριας (ἀνὰ 7 ἢ 10 ἔτη) κατακλυζομένη ἔκτασις γαιῶν παρὰ τῆς λίμνης τῆς Κωπατίδος συνίσταται ἐκ στρεμμάτων 270 περίπου χιλιάδων, ἢ δὲ κατὰ τὰς συνίθεις πολυομβρίας ἐκ 240 χιλιάδων στρεμμάτων, ἐξ ὧν αἱ 40 χιλιάδες καλλιεργοῦνται ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν, ὥστε τὰ 200 χιλ. στρεμμάτα δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς κυρίως κατακλυζόμενα ὑπὸ τῶν συνήθιων πλημμυρῶν, καθ' ὃν επέρχεται ἐποχὴν ἡ τῶν ἔκτάκτων ὀνομβριών, καθ' ḥην ὀλόκληρος ἡ λίμνη εἶναι ξηρά.

»Ἐκ τῶν 240 χιλ. στρεμμάτων τὰ μὲν 150 χιλ. συνίστανται ἐκ τέλματος ἡ ἔλους, κατέχοντος τὸ κεντρικὸν μέρος τῆς λίμνης καὶ συνισταμένου ἐκ γῆς σπογκώδους, πλήρους καλαμῶν καὶ λοιπῶν ὑγροσίων φυτῶν, τὰ δὲ ἐπίλοιπα 90 χιλιάδες στρεμμάτα συνίστανται ἐκ γαιῶν ἑτοίμων πρὸς υόνιμον καλλιέργειαν ἀμα τῆς διατρήσεως τοῦ Πτώου ὅρους ἐκτελεσθείσης.

»Ἐκ τῶν ἀνω 90 χιλ. στρεμμάτων τὰ μὲν 30 χιλ. ἀπαρτίζουσι τὸ τῶν ἀρχαίων Αθαμάντιον πεδίον καὶ μικρὸν μέρος τοῦ τῆς Αλιάρτο, δηλ. τοῦ νῦν Μουλκίου, συμπεριλαμβανόμενα εἰς τὸν μοναδικὸν κλῆρον τῶν 80 χιλ συρεμμάτων τῶν χαρηγουμένων ὡς ἴδιοκτησία εἰς τὴν Εταιρίαν.